

GRABUNDSSTAEDTE - SOCHA - PAMÁTNÍK POD ŠIRÝM NEBEM V HALLE-SILBERHÖHE

DAGMAR SCHMIDT

Čtvrť Silberhöhe je panelákové sídliště vybudované teprve v osmdesátých letech 20. století na jižním okraji města Halle v Salsku-Anhaltsku. Odsud bylo pro jeho obyvatele snadné přepravit se jak do centra na Starém městě, tak i do zaměst-

nání v chemických závodech v Budě i Leuně, či do okolní přírody u řeky Sály. Lidé se na sídlišti v tehdy poměrně slušných bytech – „teplých, suchých, bezpečných“ – zabydleli a se Silberhöhe, se „svými“ domy industriálního stylu, spojili kus vlastního osudu a identity. Zde prožilo mnoho jejich obyvatel důležité roky založení rodiny, na volných prostranstvích mezi bloky učinila spousta dětí z mladých rodin své první krůčky a vydobyla si svůj vlastní životní prostor. Sídlíště na okraji města znamenala pro několik generací důležitý kus domova.

Z důvodu demografického vývoje a tendence stěhování z východoevropských zemí v letech 2002 až 2009 mnoho nadbytečných obytných bloků na sídlišti zažívá etapu své demolice: zbourána už byla především bytová zástavba na okrajích měst vybudovaná v industriálním stylu v rámci Programu bytové výstavby NDR v sedmdesátých a osmdesátých letech. Tak bylo díky prostředkům spolkových zemí nebo doplňkových zemských programů do roku 2007 odstraněno z již dosti zredukovaných sídlišť kolem 200 000 bytových jednotek, z toho přes 40 000 v Salsku-Anhaltsku.

Společně se zástavbou mizí tyto momentálně nadbytečné a opuštěné byty z trhu, a stejně tak se v veřejného povědomí ztrácí každodenní kultura spjatá s tímto stylem bydlení. Velkoplošně jsou mazány i veškeré vzpomínky na individuální osudy jejich obyvatel – životní styl, všední obyčej a životní prostředí.

Za této situace zániku a nového zrodu zároveň představu-

je projekt Grabungsstaedte – „Pohřbená města“ autorky Dagmar Schmidt z Langenhagenu pozitivní signál při přestavbě města na panelákovém sídlišti. Jedná se o pokus „zakonzervovat“ několik bytů uprostřed života. Ty by měly být navštěvovány a využívány, přičemž v okolních domech, právě na takovýchto půdorysech, stále žijí místní obyvatelé. To nejprivátnější – vlastní čtyři stěny – je náhle veřejné. Umělecké dílo představuje asociální prostor pro stopy vzpomínek na bydlení v budovách industriálního stylu a zároveň muzeální a pragmaticky využitelný prostor pro přespolní návštěvníky čtvrti, pro navrátilivší se obyvatelé a obzvláště pro ty, kteří tam i v současnosti nadále žijí.

Pro vlastní materiální realizaci projektu byl využit příhodný prostor – poté, co byla na základě urbanistické rozvojové koncepce nařízena demolice řady šestiposchodových budov ve východní části Silberhöhe, vyčlenilo bytové družstvo Frohe Zukunft eG pro zmíněné účely tři vchody vedoucí do ulice Ericha Kästnera č. 13 až 15. Optimální spolupráce mezi družstvem jako investorem, demoliční firmou a autorkou umožnila v souladu s návrhem přípravu a bezproblémový přerod demoličního prostoru na umělecký.

Demolovaná obytná část byla na základě řádného stavebního povolení přeměněna v legitimní „umělecké staveniště“ a památník pod širým nebem. Po demolici šesti podlaží, provedené v souladu s uměleckým záměrem, byly ponechány suterénní stěny sahající až do výše jednoho metru nad povrchem. Pro zajištění odtoku povrchové vody byla základová deska provrtána mnoha otvory. Sklepní prostor byl zaplněn recyklovanou betonovou směsí těsně po úroveň terénu. Betonové dílce z demolice byly přímo na místě rozemlety, materiál převezen na kolo-

vém nakládači do sklepního prostoru a tam ručně zarovnávan až po úroveň terénu a zhutňován.

Na závěr byl sklepní půdorys stavebně přeměněn na „normální poschodí“. Za tímto účelem vybrala demoliční firma zachovalé stěnové příčky a vyřízla do betonu další dveřní otvory. Po této stavební fázi byl stavební objekt předán autorce. Některé příčky byly doplněny prefabrikovanými železobetonovými panely z výroby betonových dílců v Plötzu a některé „chybné“ dveřní otvory, jakož i malé otvory pro sklepní okna, byly zakryty betonovými bloky a omítnuty. Vrchní hrana starých desek byla ohlazená jen částečně. Díky malým trhlinám a zbytkům barev na stěnách zůstal zachován charakter starého domu se stopami užívání, a po stavebních úpravách tak vzniklo v úrovni terénu zdání šesti zcela „normálních“ třípokojových bytů.

Po přestavbě byly prázdné, směrem vzhůru otevřené obytné buňky, vybaveny betonovým nábytkem v současném designu. Betonové odlitky nábytku se vyráběly v jedenácti formách z ocelového plechu, páskové oceli a trubkových profilů s možností opakovaného použití, jež navrhli a zkonstruovali po několikaměsíční spolupráci Dagmar Schmidt a Andreas Freyer. Závitová spojení umožňovala rozpojení při odbedňování. Betonový nábytek byl prefabrikován ve výrobně betonových dílců úplně stejně jako

Obr. 1 Grabungsstaedte, ptačí perspektiva

Obr. 2 Staveniště, ul. Ericha Kästnera č. 13 až 15 při demolici

Obr. 3 Zasypání sklepních prostor recyklovanou betonovou směsí

Obr. 4 Nezbytné ruční práce při záspech

Obr. 5 Nepotřebné otvory byly zakryty

Obr. 6 Výroba ocelové lící formy pro nábytek

Obr. 7 Betonová židle během výroby v bedně

Obr. 8 Nábytek na jeřábu ve výrobě, připravený k přepravě na staveniště

9

10

11

12

Obr. 9 Staveniště, vlevo nábytek a stěnové přičky

Obr. 10 Přeprava betonových postelí a van na staveniště

Obr. 11 Grabungsstaedte, detail

Obr. 12 „Zabydlení“ objektu během vernisáže 25. října 2005

kdysi panelové konstrukce, jež ho obklopují. Za pomoci mladých učňů a jejich mistrů z Arbeit und Leben Sachsen-Anhalt e. V. byly ve výrobě zhotoveny čtyři pohovky, šest křesel, dva konferenční stoly, tři jídelní stoly, osmnáct židlí, tři skříňové stěny, osm postelí, čtyři dětské postýlky, čtyři sporáky, čtyři myčky na nádobí a čtyři vany. Nábytek byl odlit z betonu jakostní třídy B 35, filigránské formy pro židle, stůl, konferenční stůl a sporák mají armaturu z oceli BSt. 500. Některé komplety jako jídelní stůl se čtyřmi židlemi, dvě křesla s konferenčním stolem i další kusy nábytku jsou ukotveny vždy na jednom „koberci“ – 200 mm vysoké betonové podlahové desce. Betonový povrch těchto základových desek získal po ztuhnutí speciální strukturu. Těžké kusy nábytku pak stojí jednotlivě přímo na zemi. Nakonec bylo okolo 100 t betonového nábytku a koberců převezeno a nainstalováno na staveništi. Na volnou plochu kolem objektu byla navedena ornice a zasetá tráva. Hotovo. Nyní lze projekt Grabungsstaedte bezbariérově navštěvovat a prohlížet si ho.

Vnímání tohoto projektu je velmi rozmanité. Slouží jako místo vzpomínek a rozjímání: prarodiče ho navštěvují se svými vnoučaty, manželé se svými společnými vzpomínkami („Podívej miláčku, takhle jsme bydleli...“), mládež bydlící ještě dnes za rohem („flákači“), si ho zvolila jako jedno ze svých míst pravidelných srazů. Starostka ráda provází zahraniční hosty při pre-

zentaci probíhajících demolic i k tomuto projektu. Odborná veřejnost celé země zabývající se přestavbou měst navštěvuje do té doby zcela neznámou čtvrť Silberhöhe. Studenti uměleckých směrů místní vysoké školy zmiňují tento sídlištní projekt jako příkladné progresivní začlenění umění do stavebního prostředí. A udělení ceny mfi Umění na stavbě v roce 2006 dokládá právě i neobvyčejné propojení umění a výstavby.

Realizace tohoto díla o rozměrech 12 x 36 x 1 m byla autorce umožněna díky příkladné spolupráci s nezávislým vzdělávacím institutem Arbeit und Leben Sachsen-Anhalt e. V., městem Halle a majitelem pozemku WG Frohe Zukunft eG. Projekt byl financován z prostředků spolkového Ministerstva pro dopravu, výstavbu a rozvoj měst a městem Halle (Sála).

Kolem veřejně přístupného objektu Grabungsstaedte dále postupuje přestavba města. Kousek po kousku mizí v této části určené k demolicí další domy a rozšiřuje se volný prostor mezi zbývajícími obytnými bloky. V souladu s koncepcí Zalesňování měst jsou na uvolněné plochy vysazovány nové stromy a uprostřed obydlené části tak postupně vyrůstá listnatý les – olše, javory, jasanů či dubů, který přináší pro budoucí obyvatele Silberhöhe poselství: vzniká lesní město Silberhöhe a Grabungsstaedte se stále více a více stává součástí vegetace.

Dagmar Schmidt
Emsweg 1, 30851 Langenhagen
e-mail: mail@dagmarschmidt.eu

Fotografie 1 a 11: Reinhard Hentze, 2, 5 a 7: Claudia Fehse, 3, 4, 9 a 10: Christina Höger, 6 a 8: Dagmar Schmidt, 12: Gottlieb Philipps.